ФОНД ПЕРВОГО ПРЕЗИДЕНТА
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН - ЛИДЕРА НАЦИИ

СОВЕТ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ И ВОСТРЕБОВАННОСТЬ НАУКИ В СОВРЕМЕННОМ КАЗАХСТАНЕ

VII Международная научная конференция

Сборник статей
(часть 5)

Общественно-гуманитарные науки

Алматы
«Жибек жолы»
2013

процЕсшдЕП эмоциялык, К;УЗ1РЕТТШЖТЕРДЩ
ДАМУЫНЫЩ ПСИХОЛОГИЯЛЬЩ ЕРЕКШЕЛ1КТЕР1 252
Абдихапарова Г.А.
«ЗАЦДАР РУХЫ» МЕМЛЕКЕТТЩ ЖЭНЕ АЗАМАТТЫК,
КРГАМНЫЦ ЖОГАРГЫ Б1РЛ1ГШЩ ФОРМАСЫ РЕТШДЕ 260
Окас А., Рамазанова Э.Х.
ЖАН.А КДЗАК,СТАНДЫК; ПАТРИОТИЗМ МЕН Б1РЕГЕЙЛЖТ1
КАЛЫПТАСТЫРУ 266
Калмуратова СО.
ОРАЛХАН Б9КЕЙ ДУНИЕТАНЫМЫНДАГЫ ТАБИГАТ ЖЭНЕ
АДАММЭСЕЛЕС1 273
вм1рбекова Ж.О., Рамазанова Э.Х.
«ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫ УЛТ» - ИННОВАЦДЯЛЬЩ
ДАМУДЫЦКЕПШ1 281
Розахун Н., Кенжакимова Г.А.
ПЕНИТЕНЦИАРЛЫ МЕКЕМЕЛЕРДЕ ЖАЗАСЫН
0ТЕУШ1ЛЕРМЕН ЭЛЕУМЕТТЖ ЖУМЫС ЖУРПЗУ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЬЩ ТИ1МД1Л1ПН АРТТЫРУ 288
Рыскулова М.М.
СОЦИАЛЬНО - ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ
ШКОЛЬНИКОВ 293
Садыкова Н.М., Белегенова М.
СТУДЕНТТ1К ЖАСТАГЫ КАРЫМ-КДТЫНАСТЫЦ
ГЕНДЕРЛЖ ЕРЕКШЕЛЖТЕР1 299
Сарыбаев С.А., Эбджерова Г.О.
ЖАНА ЭКОНОМИКАЛЫК, КАТЫНАСТАГЫ
ЭКОНОМИКАЛЫК, ЭЛЕУМЕТТЕНУ 307
Сембина Ж.Ж.
К;ОГАМДЫК; ЖЭНЕ КАЙЫРЫМДЫЛЫК, УЙЫМДАР
КЬВМЕТШЩ ТИ1МД1Л1ПН КОТЕРУ МЭСЕЛЕЛЕР1:
ЭЛЕУМЕТТ1К ТАЛДАУ 313
Смайлова А.Е.
ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ
МОЛОДЕЖИ СРЕДСТВАМИ АРТ-ТЕРАПИИ 321
Сманкызы А., Жаназарова З.Ж.
ОТБАСЫ КАРЫМ-К;АТЫНАСЫНДАГЫ ПСИХОТЕРАПИЯНЫН,
НЕПЗП БАГЫТТАРЫ 328

Султанова А.М., Байгереева А.С.
Б1Л1М НЕПЗП КАПИТАЛ РЕТШДЕ 340
Тэж1баева Г.Д.
БУПНП ЖАСТАРДЬЩ ГЬТЛЫМГА БЕТБУРЫСЫ:
ЭЛЕУМЕТТЖ КУТ1МДЕР ЖЭНЕ ЭЛЕУМЕТТЖ КДТЫНАС 348
Тауекелова Т.Б., Биекенов К.У.
ТОП-МЕНЕДЖЕРДЩ ЭЛЕУМЕТТЖ К,УНДЫЛЫК;ТАРЫН
КАЛЫПТАСТЫРУ 353
Дж. С. Кауфман, Тилеубаева М.С.
КРЕАТИВНЫЙ ЧЕЛОВЕК И МОДЕЛЬ ТВОРЧЕСТВА 361
Толеугазы Д.С., Эбджерова Г.О.
ЖЕЛ1ЛЖ КОММУНИКАЦИЯ АКДАРАТТЫК, К,АУ1П
КЭЗ1 РЕТШДЕ *266*
Турманова Ж.Е.
КАЗАК,СТАНДА ЭЛЕУМЕТТЖ ЖУМЫС ГЫЛЫМЫН
ДАМЫТУШЫ БОЛАШАК ЭЛЕУМЕТТЖ" ЖУМЫСКЕРДШ
КЭС1БИ ©31НДЖ САНА-СЕЗ1М1 .... 3"5
Уашева А.К.
ВЛИЯНИЕ ЛИЧНОСТНЫХ ФАКТОРОВ НА ПРОБЛЕМУ
СОЦИАЛЬНОГО СИРОТСТВА 384
Алтынбеков А.Б.
«"\\ТПТЕ-СОЕЬАК. У8 ВЕИЕ-СОЬЕАК»: ЕЦБЕК
ЭН1МД1Л1ПН ОЛШЕУДЩ ЕРЕКШЕЛЖТЕР1 391
Дуйсенова СМ.
ЖОГАРЫ ОК,У ОРНЫНДАГЫ Б1Л1М МЕН ГЫЛЫМ 400
Халикова Ш.Б.
ОСОБЕННОСТИ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ СИСТЕМЫ
ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ В КАЗАХСТАНЕ 407
Чинасилова А.М., Сарыбаева И.С
КАЗ1РП КЕЗДЕП ЭЛЕУМЕТТЖ КЫЗМЕТКЕРДЩ
КОММУНИКАТИВТЖ ПРОФЕССИОГРАММАСЫ 412
Шерниязова А.М.
ВОЛОНТЕРЛЖ1С-ЭРЕКЕТТ1ЛЖТЩ КУРЫЛЫМДЫК,-
МАЗМУНДЫК, СИПАТТАМАСЫ 421
Шнарбекова М.К.
ЖАСТАР БОЙЫНДА ЕЦБЕКТЩ КУНДЫЛЫК, РЕТШДЕ
К,АЛЫПТАСУ МЭСЕЛЕЛЕР1 430
Биекенова Н.Ж.
СОЦИОЛОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ 438

Эл-Фараби атып
Элеуметтану жэне элеуметпик жумыс ка
Оцытушысы Сул
Ага маман Ба

Б1Л1М НЕГ13П КАПИТАЛ РЕТШДЕ

«Мемлекет пен жастардьщ басты капиталы - сапалы •
- деп ез сезшде елбасы Н.Э. Назарбаев ерекше атап етелв. пы бшмд! ресми урд1с, осыньщ нег131нде когам кундыл' 6Ш1МД1, тэж]рибен1 береды

Бшм - бул езшщ арнайы курылымы бар элеуметпк жуйе. беру жуйесшщ езшдж даму кезещ бар. Бшм берудщ тарюав каз^рп замангы турлерше келетш болсак, бшм езгерди согяи ез мазмунын курделенд1рД1. Бшм берудщ алгашкы тарихи тэж1рибел1к жэне турмыстыщ бшм беру болган. Бул мс оку кундел1кт1 турмыстыщ емлрге непзделген окыту, тэжтриог[1] ретщде болды. Дэл1рек айтканда, ем1р суру кезш табуга 5 сты тэж1рибел1К 1ске, коленерге, ю-эрекетке уйрету. Ягни. уй тамак, жасауга, от жагуга, жер ендеуге, уй жануарларын уйрету болуы мумкш. Бутан адамдарды каз1р де уйретеж бул ежелп когамда жастардьщ окытудын непзп тур1 болган берудщ тарихи ежелп турше дши бшм беру жатады. Д]нв берудщ каз1рп кргамда да жэне бшм беру кец)ст1пнде де «. бар. Барлык элем елдершде дши сипаттаты кептеген мектеш катар дши кызметкерлерд! дайындайтын дши университеттер Дш басты мазмуны болып табылатын оку орындары ертереос

Сондыктан Д1ни бшм беру бшмнщ ежелп турт болып Орта гасырлыщ Еуропада университеттердщ барлыгы щ ыщпалында болды жэне езге мамандыктармен б1рге •ызметкерлерш, поптарды даярлады. Азия елдершде оку ' да осындай мазмунда болды.

бшм - бул гылыми жетютктерд1 багындыруга бшм беру. Ол каз1рп заманда жэне кргамда кен бшм тур1, оньщ езшдж даму тарихы бар. Гылыми бшм ~ыныщ тарихы теренде жатыр. Ежелп Грециядагы Платон сы. Аристотель лицей!, 6 г. Константиноплдеп универ- Ежглп Кытай, Ундктандагы кейб1р оку орындары гылыми болган. Бул оку орындары математика, медицина, юри- _:1Я. тарих жэне т.б. Пэндерд1 окытты. Мектептер мен н басым кепшшп жэне бшмнщ баска мекемелер1 гылымга . Кдз1рп замангы бшм беру негашен гылыми бшм беру тэбылады [1].

•мга жакын жэне гылыми емес бшм беру. Адамзаттыц гылыми бшм берудщ жактасы болып турса да, гылыми кезкарас эртурлй Б1рак кргамда гылымга жакын емес, гылымга карсы амалдар мен концепциялар бар, оларды нтикалык деп атайды. Бшмдердщ гылымга емес, езге дыктарга непзделген турлер! бар. Бшмдер мен эрекеттердщ 1Р|рлер1 каз1рг1 элемде де орын алады жэне еркендеп келедт лга астрология киял-гажайыптар, экстрасенс, магия, парап- эгия, медиум, уфология, альтернативт1 медицина, тэуш, бал жэне т.б. Осы бшмдер урпактан урпакка жеке адамдар, бшм -елер1 аркылы уйретшп, бершп отырады жэне ол жаксы жар- ханып, кальщ халыктыц кецшн аударады. Бшмнщ кейб1р 1. мысалы, астрология, уфалогия ездерш гылым деп санаса классикальщ гылымдар оларды мойындамайды. Бул пЫр та- *I* мэселе болгандыктан, б^з оларды талкыламаймыз. Соган астан, барлык осы бшм турлершщ будан ары дамып, ез функ- рын аткаруга толык кукыгы бар.

Бшмнщ непзп элемент! болып мектепке дейшп, жалпы бшм орта жэне жогары, жогары оку орнынан кейшп бшм беру

жэне мамандарды кайта даярлау жуйеане юретш оку ме. оку процем, элеуметпк кауымдастыктар болып табылады.

Бшм ез алдына символикалык жэне тэж1рибел1к маг Адамдар ез бшмш ерекше максаткажету ушт колданады. М дэр1герл1к мамандыщты алган соц, ез бшмш тэж1рибеде ко: Б1рак, дэр1гердщ дипломы абыройдыц керсеткшп, эле\ мэртебенщ нышаны.

К|аз1рп уакытта бшм беру жуйесщде енерге Караганда, жаратылыстану пэндерше ерекше кешл бел]нуде. Индус дыру, урбандалу урд1С1 мектептеп кажеттшктерд1 ынта. ды. Бугшде кептеген мемлекеттерде бастапкы жэне орта к млндетп бшм беру жуйеси 1ске асуда. Эр елдщ езшдж бшм жуйес1 бар. ТМД, Францияда бгрынгай бшм беру багдарламасым Англиядагы бшм беру жуйес1 б1рнеше жуз жылдар бойы дамып каз1"рп' уакытта катал стандартты бшм сапасына багынышты. де б1з каз^рг! жагдайды еткенмен салыстырсак, б^здщ бар ем ютаптан, теледидардан, БАД-тан алатын акпараттыц эс ететшш керем1з. Осыныщ бэр! б1здщ непзп ем1р салтымызга ды. Англиядагы бшм беру жуйест барлык азаматтар ушт 5-.. жас аралыгындагылар ушт мшдетп болып табылады. Бшм беру секторы бар: мемлекетпк (тепн бшм беру) жэне жеке менппк (ас оку орындары, жекемешшк мектептер). Мунда каржыландыру окытушылыщ сапасыныщ денгейше гана емес, сондай-ак, жер: _ _ жердщ менталитет1 мен тэрбиенщ ерекшалипне де байланък Англиядагы мектеп - бул жай гана мектеп емес. Ресейге кара окушылардыщ 0М1р1нде британдыщ мектептердщ орны ере Мунда балалар тек кана окумен гана емес, олар футбол, регби, кет, шахмат ойнайды, сондай-ак, он шакты спорт тур1мен, ке койып, гылыми тэж1рибемен айналысады, баска оку орындар жарысып, жергшкт1 карттарга кемектесед к Англиядагы мек тер езшщ эртурЛ1пмен де ерекшеленедг Мектептерд! Ж1ктеу б1рнеше критерилер! бар. Англиядагы кен таралган мекте б1р1 - пансионат-мектеп (Воагс1т§ 8сЬоо1), мунда окушылар о турады [2]. Ал Кдзакстандагы бшм беру жуйесше келеп'н бол Казакстан Республикасыныц «Бшм туралы» Занынfamous 12-баб К^азакстан Республикасындагы бшм беру жуйес! бшм бе

зарламаларыньщ уздшпздгп жэне сабактастыгы принциш : мынадай бшм беру денгейлер1 керсетшген:

янектепке дейшп тэрбие мен окытуды;

йаетауыш бшм беруд!;

.«пзп орта бшм берудц

'ирга бшм беруд! (жалпы орта бшм беруд!, техникалык жэне . бшм берудО;

орта бшмнен кешнп бшм берудг;

;кжогары бшм беруд!;

татары оку орнынан кейгап бшм беруд1 камтиды [5].

фп кезде Европа кецесшщ (1992) Декларациясына сэйкес 12 •(бшм беру жуйесше дуниежузшш 138 жуык мемлекеттер1 Олардыщ хшше дамыган елдерден АЩБ, Жапония, Герма- Франция жэне т. Б. Клредь ТМД елдершен 12 жылдыщ орта беру мерз1м5н Эзбекстан, Латвия, Литва, Эстония, Украина, I тандады. К^азакстан 12 жылдык бшм кещстИне енДД гана жзтыр. Кдз^рп кезде КР 107 мектебщде 12 жылдык бшм беру ч эксперимент туршде журпзйтуде. (Ьир://\\'\уш.ги5паика.сот)

Жалпы орта бшм беру (мектеттк бшм беру будан ары осылай *н болады) уш денгещн камтитын 12 жылдык окуга кеппршу :асырылады.

1-денгей - бастауыш жалпы бшм беру, окыту узактыгы - 4 1-4 сыныптар. Окыту 6 жастан басталады. 1-децгейдеп ежушыныщ бшмш аралык бакылаумен жэне оку жет1ст1пн малы мониторингпк багалаумен аяктайды.

1-денгей - нег1зг1 жалпы бшм беру, окыту узактыгы - 6 жыл,

• сыныптар.

Ш дентей - орта жалпы б1Л1М беру, салалык окыту, окыту гы - 2 жыл, 11-12 сыныптар. Орта жалпы бшм берудщ III ^й багдарламасы б1л1м мазмуныныщ дифференциясына, инте- сына жэне профессионализациясы нег1з1нде жасалган. Орта ОШМ беру оку багдарламасын мецгеру б1рьщгай улттык Неумен тэмамдайды.

С»рта б1л1мде барлык кажетт1 кукыктыщ базалар, оку "рламалары, базалык пэндер Т13lМl, окытудъщ жаца огикалык, информациялык жэне баска да технологиялар

жуйес! курылады, мектептерд) баскару жуйеЫ кемелдензчии жана мектептер курылысы жузеге асырылады. Оку УРД|С1 мыняя! багытталады: бшмт тэжтрибеде езшше жеке игеруге жэне кая| алуга кажетп"л|'ктер1' мен кабшеттерш калыптастыруга; окуишя! тулга ретщде дамытуга; сала алдындагы даярлыщты непзп яая| жэне салалык окыту децгейщде камтамасыз етуге. I

Жаца реформада ауыл мектептерш жогары каркынмен лам карастырылады. Ауылдыщ жерлерде аз кешещц мектеп балмяи унин салалык мектеп-интернаттар салу мен ашу карастыршяи Ашыщ бшм беру ортасын калыптастыру унин оку уря! уйымдастырудыц ара кашыщтыктык жэне баска инновациялык *Фщ* маларыгкен турде енг!зшед1. «Бшм беруд1ц арнайытузетуш! утплчи желют сакталып калады жэне кецейтшед], мумющц'п шектеул! *аш* ларды кэс1би даярлау мумкщщп улгайтылды, мумющцп шеошв тулгаларды интегративт! окытуга мемлекегпк колдау кероя! бурын окымаган балаларды окытуды уйымдастыру арнайы бшя] кадрлармен камтамасыз етуд1 жетйвдру шаралары жасалган» (ЗИШ 2010 жылдарга арналган КР бшм берущ дамытудыщ Мемлекяш Багдарламасынан). I

К^азакстан Республикасында жаца бшм беру зады кабьвдаяяи Бул реформаньщ непзп принциптер) 2004 жылгы 11 казаии К^азакстан Республикасы Президентшщ жаргысымен бекгтшя! "К^азакстан Республикасындагы бшм берудщ 2005-2010 жияи арналган мемлекетт1к багдарламаларында" керсетшген. Осы куаашШ жэне баскада Казакстан Республикасы Укшетшщ каулыларшв! реформалар непздер1 аньщталган жэне республикадагы жана *баш* беру жуйес! нактыланады. Бул жаца жуйе мектеп табалдырыгыаяя! бастап, ЖОО-дан кешнп *бшм* беру децгейлерше дейшп барлык ш| тыларын камтиды'*. Бул Багдарламаньщ жасакталуы бшм сапаши арттыруга,жанаэкономикалыкжэнеэлеуметт1к-мэденижагдаиларЯ1 бшм беру жуйес1 алдында турган стратегиялык мщдеттерд1 шеии ге, сапасын арттыру багытталгантубегеюп взгерютер кажеттшпнии туындады" [3]. 1

Жана реформа жагдайында К^азакстандык бшм беру жуйеон американ-европальщ стандартка жакындап келедь Б^рак аталгам стандартпен толык сэйкес келу! мумкш емес. Бул реформа» |

станныц улттык ерекшелктер] мен тарихи тэж1рибелер1 лген. Б1рак реформадагы багыттардыц кепшшп жаца деуге I. Мысалы, 12 жылдыщ бшм беру жуйесше кешу, бастауыш орта кэс1би бшм беру жуйесш жацадан куру. Жогары бшм курылымына да кептеген жацалыктар енпзшуде. ЖОО-да аавриат, магистратура жумыс ютеуде. Будан аргы ЖОО-дагы ЖОО-дан кейшп бшм беру бакалавриат-магистратура-рантура модел1 бойынша журтшедь ЖОО-дан кешнп бшмге ЖОО-ны бтрген мамандардыц бшктшпн кетеру жуйесше е назар аударылган. Бшм беру реформасыныц ортасында, "ыда айтканымыздай, бшм сапасы тур. Бшмнщ басты максаты 1ыщ б1ртутас элеумегпк касиеттерга калыптастыру, жогары логиялык ещпркте табысты жумыс тетей алатын, адамдарды ра алатын, элеуметпк, саяси процестерд! халыктыц, когамныщ ~шпне карай уйьшдастыра ал атынкэабимамандардыдаярлау табылады. Реформада бшм сапасын бакылау мен тексеруге кенш белшген. Басты кужатта каз1рп К,азакстандагы бшм беру 1гсше талдау жасалынып, кемшшктер1 мен олардыщ себептер1 ;сеплед,1. Болашакта бшм процесщде окитындардыц езднчнен м алуына басты екпш койылады. Реформада пэндж бшмге ~елген есюрген эдютемелге базадан алшактап, окытудыц эд1стемел1к базасын 1здеепруд1 мщдет етт кояды. Б1р сезбен да, бшм берудщ казакстандыщ жаца жуйес1 калыптасу щнде тур жэне бул процесс 2010 жылы аякталуы ти!с. Ресей са-^ылары, К^азакстан б1л1м беру реформа саласында БУУ елдертн от озды деп есептейдй 2008 жылы Кдзакстан Болон процес1 аталатын европалык оку жуйес! туралы кужатка кол койды ¯е \ниверситеттердщхартиясына кол коюга 01раз К,азакстанныц СЮ-ы катысуда. Сонымен б1з европалык, американдык стандартка " тдай бастадык. Жастардыц кэс1пт1к 01Л1м туралы кундылыкты ;С!Н1ктер!не токталатын болсак, кез келген когамдагы сиякты, т;тег1 жас урпактыц кандай болып осет1ш, олардыщ кандай •радылыктарды угызцайтыны, жастар екшдерщщ ездерщ дара Щзга ретщде корсете алуы К^азакстанды да бей-жай калдырмайды р]_КРПрезидент1нщК,азакстанхалкынаЖолдауындамьтнамэселеге са назар аударылады: «Улттыц бэсекеге каб1летт1Л1Г1 ец б1р1нш1

кезекте сауаттылык, децгешмен белпленед!, ейткеш элемдж кещспгше тольщ интеграция жасау бйнм жуйесш халь децгейге кетеруд! талап етедЬ>. К^аз1рг1 замангы жастар ез калыптасуында жаца элеумегпк кдтынастар кдоу кезешнен Сондыктан кдзакстандыщ когамдагы когамдыщ жэне эконом курылымныщ езгерюке ушыраган жагдайларында емгрдг тагдырын ез1 шешу удерюшщ ерекшел1ктерщ зерттеу базасыи риялау кезщде елдеп тэрбие-бшм беру удерюшщ релше баса зар аудару керек. Кешнп жылдар К^азакстан ушш бгшмнщ м мен уйымдастыру децгейше, оньщ сапасы жешндеп критер^ аныктауга, бшм беру технологияларын 1здест1руге кезкарастарды (тэсщдердО байыппен кдйта карау уак,ытына ды. Осы тургыдан жастардыщ кэслггпк бшм алулары мен ба жумыска орналасулары олардыщ ез тагдырларын ездер! шее аса манызды белес больтп табылады. Кдзакстан Республ «Бшм туралы» Зацыныц 8-бабында «Бшм беру жуйесшщ мшдеттершщ *б1р{* - окытудыц жада технологияларын енпзу. берудг акпараттандыру, халыкдралык, галамдык, коммуникац" желшерге шыгу» деп атап керсеткен [5]. XXI гас табалдырыгында бшм беру тркырымдамасы шешуин манызга бола тусуде. Ол бастауыш бшм мен уздтюлз бшм алу арасьге дэстурл! айырмашылыктардыц аясынан шыгып, шугыл езгерк журш жаткдн дуниенщ б1зге к,оятын талабыньщ жауабы больш' былады. Алайда, бутшп куннен кешгюпрместен уакыт талап ескелец урпактыщ непзп ерекшел истерт, багдарларын аг кажет. Елбасымыз «Терец бшм - тэуелс13Д1пм1здщ треп, - азаттыгымыздын алдаспаны» деп атап керсеткендей болаша жаркын болсын десек, бшмге басты назар аударуымыз керек.

Колданылган эдебиетер:

1. Эженов М.С., Садырова М.С., Омарова Э.Т. социологиясы Алматы, 2011.

2. Поздеев, М.М. Обзор исследований по педагогичес»-му образованию в Великобритании. -Педагогика, 1994 г.

3. "Казакстан Республикасыньщ 2005-2010 жшга арналганбшм беруд. дамытудыцмемлекегпкбагдарламасы", -Казахстанская правда" 16 казан 2004 жыл.

4. *Т.С.* Эб$_д$1райымова - Жастар социологиясы. Оку одалы. - Алматы: <Жбек жолы». $_{00}$?пгКР Заны

5 Оп1ше.$_2$акоп.к$_2$Я5оситеп1/?Оос_1а^0119920ГКР Зада 2007 жылгы 27 шщдедеп № 319-Ш «Бшм туралы».